
ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

«ՊԱՏՄԱԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԱՆՐԵՍ»-Ի
65-ԱՄՅԱԿԻ ԱՌԹԻՎ

Լիլիթ Հովհաննիսյան – Անմնացորդ նվիրում (անգլ.)	3
--	---

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

Ալբերտ Խառատյան – Հովհաննես Հաննայի երկը՝ Երուսաղեմի և Կոստանդնուպոլսի Հայոց պատրիարքությունների պատմության սկզբնաղբյուր	12
Քրիստինե Կոստիկյան – Քրիստոնյաները Շաքիի շրջանում և մահմեդական-նացած ուղի հայերի խնդրագիրը (IX–XIX դդ.).....	30
Արարատ Հակոբյան – Արևելյան Հայաստանի՝ Ռուսաստանին միացման հիմնահարցի պատմագիտական գնահատականը խորհրդահայ պատմագրության մեջ	46
Գեղամ Հովհաննիսյան – Ազգային խնդիրները Լոնդոնի «Նոր կյանք» պարբերականում (1898–1902 թթ.).....	59
Միքայել Մարտիրոսյան – Գրիգոր Զոհրապի դերը 1913 թ. ռուս-գերմանական համաձայնության կայացման գործում	72
Ռուբեն Սահակյան – Առաջին համաշխարհային պատերազմի Կովկասյան ռազմաճակատը փաստաթղթերում (քննական դիտարկումներ և վերլուծություն)	93
Համո Սուքիասյան, Գայանե Ղազարյան – Գարեջրագործությունը Երևանի նահանգում (XIX դարի վերջ – XX դարի սկիզբ)	124

ԳՐԱԿԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՎԱԼԵՐԻ ԲՐՅՈՒՍՈՎԻ
ԾՆՆԴՅԱՆ 150-ԱՄՅԱԿԻ ԱՌԹԻՎ

Պետրոս Դեմիրճյան – Վալերի Բրյուսովը հայ գրական-գիտական մտքի գնահատմամբ	139
Սիրանուշ Մարգարյան – Կուլտուր-պատմական դպրոցը և նրա ազդեցությունը Հայր Դևոնդ Ալիշանի և Գարեգին Սրվանձտյանցի գործերի վրա	163
Հասմիկ Հովսեփյան – Գրիգոր Մագիստրոսի քերականական դասագրքի դերը Սյունյաց դպրոցում	180

ԼԵԶՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Նարինե Դիլբարյան – Ծննդոց գրքի գրաբար թարգմանության՝ մարդ հասկացության իմաստային դաշտի հիմնաբառերը	188
--	-----

Գայանե Չոփուրյան – Երկբարբառների և եռաբարբառների հնչյունափոխության արտահայտությունը հայերեն վիմական արձանագրություններում (XII–XVI դդ.)	203
--	-----

ԱՐՎԵՍՏԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Տաթևիկ Շախկուլյան – Սասունցի Դավթի կերպարի երաժշտական մարմնավորումը	218
--	-----

ՀՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Արսեն Հարությունյան – Տաթևի վանքի պարսպակից մուտքերի և աղբյուրի կառուցման ժամանակը	230
Արսեն Բոբոխյան, Սաակ Տարոնցի, Տորք Դալայան – Խարբերդի «Վիշապային քարը» և դրա մշակութաառասպելաբանական համատեքստը	246
Սիրանուշ Ֆահրադյան – Երուսաղեմի XIX դարի հայ պատրիարքների կնիքների արձանագրությունները և պատկերագրությունը	258

ՔՆՆԱՐԿՈՒՄՆԵՐ

Հայկազ Գևորգյան – Թավասպար ցեղանունը (թաբասարանցիների անվան ծագման հարցի շուրջ) (ռուս.)	278
Լիլիթ Դալլաքյան – Հարավկովկասյան էթնոքաղաքական հակամարտությունների համեմատական բնութագիրը (1990–2020 թթ.) (անգլ.)	291

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄՆԵՐ

Ստյոպա Պետոյան – Ավագ Մահտեսի-Հակոբյանցի՝ Շուշի քաղաքում թերթեր հրատարակելու փորձերը (1883–1885 թթ.) (ռուս.)	302
Անուշավան Զաքարյան – Դավիթ Անանունը Վալերի Բրյուսովի դասախոսության մասին	320

ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Աելիտա Դոլուխանյան – Արարատ Աղասյան. Արվեստի պատմություն. կերպարվեստ, գիրք 2	324
Վանո Եղիազարյան – Զաքարիա Ծ. վրդ. Բաղումյան. Կիրակոս Երզնկացու՝ սուրբ Եվագր Պոնտացու երկերի լուծմունքները	332
Արտաշես Շահնազարյան – Կարեն Մաթևոսյան. Անին և անեցիները	338

ՄԵՐ ԵՐԱՆՏԱՎՈՐՆԵՐԸ

Գոհար Վարդումյան – Հակոբ Մանանդյան (ծննդյան 150-ամյակի առթիվ) (ռուս.)	342
--	-----

Արարատ քին. Պողոսյան – Վազգեն Ա Ամենայն Հայոց կաթողիկոս (ծննդյան 115-ամյակի առթիվ)	347
Սուսաննա Հովհաննիսյան – Էդվարդ Զրբաշյան (ծննդյան 100-ամյակի առթիվ).....	353
Լևոն Զուգասզյան – Բաբկեն Զուգասզյան (ծննդյան 100-ամյակի առթիվ).....	358

ՄԵՐ ՀՈՐԵԼՅԱՐՆԵՐԸ

Ալբերտ Խառատյան – Լևոն Զեքիյան (ծննդյան 80-ամյակի առթիվ)	365
---	-----

ԳԻՏԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔ

Աննա Ասատրյան – Գիտաժողով՝ «ՀՀ ԳԱԱ – 80. հայ ակադեմիական արվեստագիտության երախտավորները. Քրիստափոր Քուչնարյան»: Միջազգային գիտաժողով՝ «Արամ Խաչատրյան–120».....	371
--	-----

ԼՐԱՏՈՒ

Սուրեն Սարգսյան – Ուիչարդ Գասպարի Հովհաննիսյան	379
--	-----

СОДЕРЖАНИЕ

К 65-ЛЕТИЮ

«ИСТОРИКО-ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ЖУРНАЛА»

Լիլիտ Օգանիսյան – Беззаветная преданность (на англ. яз.).....	3
--	---

ИСТОРИЯ

Альберт Харатян – Труд Ованеса Ханна как первоисточник по истории армянских патриаршеств Иерусалима и Константинополя	12
Кристине Костилян – Христиане в Шекинской области и петиция исламизированных армян-удинов (IX–XIX вв.)	30
Арарат Аюбян – Историческая оценка проблемы присоединения Восточной Армении к России в советской армянской историографии	46
Гегам Ованнисян – Национальные вопросы в лондонском периодическом издании «Новая жизнь» (1898–1902 гг.)	59
Микаел Мартиросян – Роль Григора Зограпа в заключении российско-германского соглашения 1913 г.	72
Рубен Саакян – Кавказский фронт Первой мировой войны в документах (критические замечания и анализ).....	93
Амо Сукиасян, Гаяне Казарян – Пивоварение в Ереванской губернии (конец XIX – начало XX века)	124

ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

К 150-ЛЕТИЮ СО ДНЯ РОЖДЕНИЯ

ВАЛЕРИЯ БРЮСОВА

Петрос Демирчян – Валерий Брюсов в оценке армянской литературно-научной мысли	139
Сирануш Маргарян – Культурно-историческая школа и ее влияние на произведения Отца Гевонда Алишана и Гарегина Срвандзтянца	163
Асмик Овсепян – Роль учебника грамматики Григора Магистроса в Сюникской школе	180

ЛИНГВИСТИКА

Нарине Дилбарян – Ключевые слова семантического поля концепта «человек» в древнеармянском переводе Книги Бытия	188
Гаяне Чопурян – Отражение фонетических изменений дифтонгов и трифтонгов в армянских эпиграфических надписях (XII–XVI вв.)	203

ИСКУССТВОВЕДЕНИЕ

Татевик Шахкулян – Музыкальное воплощение образа Давида Сасунского	218
---	-----

АРХЕОЛОГИЯ

Арсен Арутюнян – Время сооружения входов у ограды и родника Татевского монастыря	230
Арсен Бобохян, Саак Таронци, Торк Далалян – «Драконий камень» Харберда и его культурно-мифологический контекст	246
Сирануш Фаградян – Надписи и изображения печатей армянских патриархов Иерусалима XIX века	258

ОБСУЖДЕНИЯ

Айказ Геворгян – Этноним таваспар (к вопросу о происхождении названия табасаранцев) (на русск. яз.)	278
Лилит Даллакян – Сравнительная характеристика южнокавказских этнополитических конфликтов (1990 – 2020 гг.) (на англ. яз.)	291

ПУБЛИКАЦИИ

Степа Петоян – Проекты издания газет Авака Махтеси-Акопянца в городе Шуши (1883–1885 гг.) (на русск. яз.)	302
--	-----

Анушаван Закарян – Давид Ананун о лекции Валерий Брюсова	320
---	-----

РЕЦЕНЗИИ

Аэлига Долуханян – Арарат Агасян: История искусства: изобразительное искусство, книга 2.....	324
Вано Егиазарян – Протоархимандрит Захария Багумян: Толкования Киракоса Ерзнкаци на сочинения Евагрия Понтийского.....	332
Арташес Шахназарян – Карен Матевосян: Ани и анийцы.....	338

НАШИ ЗАСЛУЖЕННЫЕ ДЕЯТЕЛИ

Гоар Вардумян – Акоп Манандян (к 150- летию со дня рождения) (на русск. яз.) ...	342
Арарат свящ. Погосян – Католикос всех армян Вазген I (к 115-летию со дня рождения)	347
Сусанна Ованесян – Эдвард Джрбашян (к 100-летию со дня рождения)	353
Левон Чугасян – Бабкен Чугасян (к 100-летию со дня рождения).....	358

НАШИ ЮБИЛЯРЫ

Альберт Харатян – Левон Зекиян (к 80-летию со дня рождения)	365
--	-----

НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ

Анна Асатрян – Научная конференция «НАН РА–80: заслуженные деятели армянского академического искусствоведения: Христофор Кушнарян». Международная научная конференция «Арам Хачатрян–120».....	371
---	-----

ХРОНИКА

Сурен Саргсян – Ричард Гаспарович Ованнисян	379
---	-----

CONTENTS

TO THE 65TH ANNIVERSARY OF THE
“HISTORICAL AND PHILOLOGICAL JOURNAL”

Lilit Hovhannisyan – Unfailing devotion (in Eng.).....	3
---	---

HISTORY

Albert Kharatyan – The writings of Hovhannes Hanna as a primary source on the history of the Armenian Patriarchies of Jerusalem and Constantinople	12
---	----

Kristine Kostikyan – Christians in the Sheki region and the petition of the Islamized Armenian-Udins (IX–XIX centuries)	30
Ararat Hakobyan – Historical assessment of the issue of joining Eastern Armenia to Russia in the Soviet Armenian historiography	46
Gegham Hovhannisyan – National issues in the London periodical “New Life” (1898–1902)	59
Mikael Martirosyan – The role of Grigor Zohrap in the conclusion of the Russian-German Agreement of 1913	72
Ruben Sahakyan – The Caucasus front of the First World War in the documents (critical remarks and analysis)	93
Hamo Sukiasyan, Gayane Ghazaryan – Brewing in the Yerevan province (End of the 19 th century – beginning of the 20 th century)	124

LITERARY STUDIES

TO THE 150TH ANNIVERSARY
OF THE BIRTH OF VALERY BRYUSOV

Petros Demirchyan – Assessment of Valery Bryusov in the Armenian literary and scientific thought	139
Siranush Margaryan – Cultural and historical school and its influence on the works of Father Ghevond Alishan and Garegin Srvandztyants	163
Hasmik Hovsepyan – The role of the grammar textbook by Grigor Magistros in the Syunik school	180

LINGUISTICS

Narine Dilbaryan – The basic words of the semantic field denoting the concept “Man” in the Ancient Armenian translation of the Book of Genesis	188
Gayane Chopuryan – Phonetic changes of diphthongs and triphthongs in the Armenian epigraphic inscriptions (12–16 th centuries)	203

ART

Tatevik Shakhkulyan – Musical embodiment of the character of David of Sassoun	218
--	-----

ARCHAEOLOGY

Arsen Harutyunyan – The period of construction of the entrances at the fortification and spring of Tatev Monastery	230
Arsen Bobokhyan, Sahak Tarontsi, Tork Dalalyan – “Dragon Stone” of Kharberd and its Cultural and Mythological context	246
Siranush Fahradyan – Inscriptions and images on the seals of the Armenian Patriarchs of Jerusalem in the XIX century	258

DISCUSSIONS

- Haykaz Gevorgyan** – The ethnonym Tavaspar (On the problem of the origin of ethnonym of the Tabasaran people) (in Russ.).....278
- Lilit Dallakyan** – Comparative characteristics of South Caucasian ethno-political conflicts (1990–2020) (in Eng.)291

PUBLICATIONS

- Stepa Petoyan** – Avag Mahtesy-Hakobyants’ attempts to publish newspapers in the city of Shushi (1883–1885).....302
- Anushavan Zakaryan** – David Ananun on the lecture of Valeriy Bryusov.....320

REVIEWS

- Aelita Dolukhanyan** – Ararat Aghasyan. History of art: fine arts, book 2.....324
- Vano Yeghiazaryan** – Proto-Archimandrite Zacharia Baghumyan, Kirakos Erznkatsi’s commentaries on St. Evagrius Ponticus’ Works332
- Artashes Shahnazaryan** – Karen Matevosyan. Ani and the residents of Ani338

OUR HONOURED SCHOLARS

- Gohar Vardumyan** – Hakob Manandyan (on the occasion of his 150th birthday) (in Russ.)342
- Ararat priest Poghosyan** – Vazgen I, Catholicos of All Armenians (on the occasion of his 115th birthday)347
- Susanna Hovhannisyan** – Edward Jrbashyan (on the occasion of his 100th birthday).....353
- Levon Chugaszyan** – Babken Chugaszyan (on the occasion of his 100th birthday).....358

OUR JUBILEES

- Albert Kharatyan** – Levon Zekiyani (on the occasion of his 80th birthday)365

SCIENTIFIC LIFE

- Anna Asatryan** – Scientific Conference “NAS RA-80”. Honored artists of Armenian Academic Art Criticism. Christopher Kushnarian”. International Scientific Conference “Aram Khachatryan–120”371

NEWS

- Suren Sargsyan** – **Richard Gaspar Hovhannisyan**379